

Mariusz Sołtysik, Tomasz Smolarski

Znaczenie pielgrzymkowego szlaku Św. Jakuba w tworzeniu obszarowego produktu turystycznego wybranych gmin Ślązańskich

Ekonomiczne Problemy Usług nr 66, 315-325

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MARIUSZ SOŁTYSIK

TOMASZ SMOLARSKI

Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu

**ZNACZENIE PIELGRZYMKOWEGO SZLAKU ŚW. JAKUBA
W TWORZENIU OBSZAROWEGO PRODUKTU TURYSTYCZNEGO
WYBRANYCH GMIN ŚLĘŻAŃSKICH**

Wstęp

Wykreowanie oryginalnego i identyfikowalnego z obszarem produktu turystycznego uwarunkowane jest wieloma czynnikami o charakterze społecznym i strukturalnym, a także umiejętnością posługiwania się instrumentami planistycznymi, ekonomicznymi i prawnymi. Przeprowadzone w Polsce w latach 90. XX w. przekształcenia systemowe dostarczyły niezbędnych ku temu warunków, w tym zwłaszcza w nowo tworzonej układzie regionalnym i lokalnym. W odniesieniu do kultury czy turystyki niezwykle istotnym efektem zaistniałych zmian systemowych było usamodzielnienie się i wzrost znaczenia ekonomicznego jednostek samorządu terytorialnego oraz kierowanie środkami budżetowymi w zgodzie z potrzebami i zrównoważonym rozwojem zarządzanych przez nie obszarów.

Rozwiązania stosowane w tym zakresie w poszczególnych gminach, powiatach i województwach stanowiły najczęściej odzwierciedlenie ich społecznej i kulturowej tożsamości, przy jednoczesnym zachowaniu zasad racjonalnej gospodarki finansowej. Aktualnie obserwowana sytuacja dowodzi, że w większości jednostek samorządowych taki kierunek rozwoju był racjonalny zarówno w początkowym etapie ich funkcjonowania, jak i później. Zdecydowanie rzadko już dziś dostrzeganą sytuacją, choć nie wyjątkową, jest tworzenie przez samorządy nienaturalnego dla ich obszaru produktu sportowego, rekreacyjnego lub turystycznego, z którym nie zostają w najmniejszym stopniu identyfikowane. Obecnie kreowanie takich produktów przez gminy, powiaty lub województwa wpływa najczęściej z naturalnych

i logicznych przesłanek w postaci walorów przyrodniczych, kulturowych lub wypoczynkowych, np. ukształtowania terenu, naturalnego krajobrazu lub historycznego znaczenia obszaru, miejsca bądź obiektu.

Niewątpliwie dobrym przykładem tak prowadzonej polityki aktywizacji kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej i turystycznej oraz wzbogacania atrakcyjności zarządzanych przestrzeni przez jednostki samorządu terytorialnego w dwudziestoletniej historii ich funkcjonowania w Polsce stanowi Dolny Śląsk. Harmonijny rozwój obszaru i zrównoważone zarządzanie jego zasobami należą niewątpliwie do walorów, jakimi można określić działalność większości jednostek gminnych i powiatowych Dolnego Śląska, jak i samego samorządu województwa.

Region Dolnego Śląska postrzegany jest jako jeden z tych regionów w Polsce, w którym przekształcenia w dziedzinach kultury, sportu, rekreacji i turystyki przebiegają w sposób niezwykle dynamiczny. Na taką opinię wpływa wiele różnych czynników. Wśród nich do niewątpliwie wyróżniających należy zaliczyć: sprawne zarządzanie przez samorzady dolnośląskie zasobami strukturalnymi i funkcjonalnymi potencjału wypoczynkowego i turystycznego, a także racjonalne oraz elastyczne, w stosunku do potrzeb, kreowanie i finansowanie produktów kulturalno-sportowo-rekreacyjno-turystycznych.

Zawarta w *Programie Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego* (2005) delimitacja głównych obszarów turystycznych oparta została na stanie oraz ocenie istniejących i uznanych walorów turystycznych (przyrodniczych i antropogenicznych) w regionie. Takie podejście sprawiło, że wiele gmin znalazło się poza wydzielonymi rejonami, a tym samym zostało w programie zmarginalizowanych. Nie doceniono bowiem determinacji, innowacyjności i kreatywności lokalnych samorządów i działających w nich osób, które w turystyce widzą czynnik sprawczy rozwoju gospodarczego. Jeśli bowiem w gminie brakuje uznanych atrakcji turystycznych, to można je tworzyć.

Dobrym przykładem takiego rozwiązania jest obszar Parku Przyrody „Uecker-märkische Seen” (Niemcy, Brandenburgia) położony w północno-wschodniej Brandenburgii. Duża część tworzonych projektów w tym obszarze związana jest z rozwojem zrównoważonej turystyki. W ramach programów unijnych współfinansowane jest m.in. tworzenie ścieżek rowerowych i niezbędnej infrastruktury służącej turystyce pieszej, rowerowej i kajakowej (w tym m.in. zakup sprzętu do wypożyczenia i budowa przystani dla kajaków i łódek).

Jednym z przykładów zrealizowanych przedsięwzięć proturystycznych jest projekt uruchomienia i oznakowania trasy dreźny dla turystów (napędzanej siłą mięśni kończyn dolnych, poruszającej się po byłych torach kolejowych) na odcinku łączącym miejscowości Templin, Lychen oraz Fürstenberg.

Trasa podróży przebiega po najbardziej atrakcyjnych przyrodniczo i kulturowo miejscach obszaru, przygotowanych specjalistycznie do penetracji turystycznej. Jednocześnie wzdłuż trasy stworzono możliwości postoju i „parkowania” dreźny

w celu odpoczynku lub ewentualnego posiłku. Na przystankach drezyny oraz w szczególnie ważnych punktach trasy umieszczono na dużych, czytelnych tablicach wyczerpujące informacje na temat obszaru. Tablice zawierają również opis interesujących miejsc na kolejnych etapach trasy wraz z informacjami o mieście i gminie oraz o walorach parku. Informację tę wzbogacono o odpowiednie mapy i zdjęcia. Dodatkowe szyldy i znaki na trasie wskazują nazwy mijanych miejscowości, odległości i miejsca szczególnie polecane do odwiedzenia.

Podobną drogę wybrała utworzona w 2006 roku Fundacja „Wrzosowa Kraina” (w 2008 roku uzyskała ona status organizacji pożytku publicznego, a więc także dodatkowe możliwości finansowego wsparcia) działająca na terenie gmin Radwanice, Gromadka, Przemków i Chocianów (Dolny Śląsk). Z inicjatywy fundacji, przy wsparciu samorządów lokalnych, powstało Ekomuzeum Wrzosowej Krainy, w skład którego weszły: Pasieka Maja w Krępie, Dom Leśnika w Duninowie i Wrzosowa Chata w Borówkach, a także organizowane cyklicznie imprezy, takie jak: Święto Wrzosu, Święto Miodu i Wina, Spotkania Czterech Kultur (polskiej kresowej, ukraińskiej, łemkowskiej i serbskiej), Watra Łemkowska w Michałowie. Są to imprezy, w których – obok ludności miejscowej – w coraz szerszym zakresie uczestniczą turyści, także z zagranicy. Dodać do tego należy organizację i zagospodarowanie ścieżek dydaktycznych: „Tropami śladów zwierząt” w Wilkocinie, „Uroczysko Czarne Staw”, „Ścieżka Zmysłów i Torfowisko Borówki” oraz „Ścieżka przyrodniczo-kulturowa” w Przemkowie. Wszystkie te przedsięwzięcia są merytorycznie i organizacyjnie dobrze przygotowane, dobrze promowane (m.in. na targach turystycznych w Polsce i w Berlinie), dlatego stały się znane w regionie i poza nim.

Innym przykładem jest działalność powstałej w 2003 roku Fundacji „Porozumienie Wzgórz Dalkowskich” obejmującej swym działaniem 11 gmin pogranicza województw dolnośląskiego i lubuskiego – obszar o wysokich, choć dotąd nie w pełni wykorzystanych walorach turystycznych (Obszar Chronionego Krajobrazu Wzgórz Dalkowskie, zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Grodowiec”, rezerwaty przyrody, liczne użytki ekologiczne, pomniki przyrody, a także zabytkowe obiekty sakralne oraz dwory i pałace). Wysiłkiem wielu osób został wytyczony i zagospodarowany odcinek szlaku pielgrzymkowego Droga św. Jakuba, a dla potrzeb ruchu turystycznego powstały ścieżki dydaktyczne w rezerwatach przyrody.

Aktywną działalność na rzecz turystyki i rekreacji wykazują następujące gminy ślązańskie: Sobótka, Marcinowice, Mietków, Dzierżoniów i Niemcza. Realizują one projekt *Ślązka Odyseja – szlakiem historii, legend i kultury*, którego celem jest rozwój obszarów wiejskich w oparciu o walory turystyczne, rekreacyjne i środowiskowe. Dokonano inwentaryzacji walorów, których efektem jest wydane drukiem opracowanie Rafała Brzezińskiego pt. *Ze Ślązka w tle*, będące przewodnikiem po gminach ślązańskich, a zawierające opisy krajoznawcze wszystkich występujących na tym terenie miejscowości. Aktywność jednostek samorządowych, podmio-

tów gospodarczych oraz organizacji pozarządowych tego obszaru przyczyniła się do zainicjowania i utworzenia Ślęzańskiej Drogi św. Jakuba.

Droga św. Jakuba (hiszp. *Camino de Santiago*) – to nazwa szlaku pątniczego prowadzącego do katedry św. Jakuba Starszego w Santiago de Compostela, w której ma się znajdować grób z ciałem apostoła.

Do najstarszych szlaków, którymi zmierzano w stronę Composteli, należy Droga Pierwotna prowadząca z Oviedo, stolicy Asturii, do Santiago. Istniała też Droga Angielska biegnąca przez kanał La Manche do Paryża oraz bezpośrednio z wyspy do La Coruny. Droga portugalska zaś rozpoczynała się w Lizbonie. Funkcjonował także tzw. Szlak Arousa – prawdopodobna droga, jaką wieziono ciało św. Jakuba z Jeruzolimy do Hiszpanii. Od XI w. największe znaczenie zyskała tzw. Droga Francuska (*Camino Frances*, ok. 750 km), przebiegająca w większości przez terytorium Hiszpanii, na którą składały się cztery trasy zborne. Trasy te przechodziły przez pirenejską przełęcz Roncesvalles, łącząc się w miejscowości Puente la Reina. Od tego miejsca przebiegał jeden wspólny pielgrzymi szlak zwany *Camino Grande*¹. Prace archeologiczne dokonywane w różnych częściach Polski, archiwalne zapisy oraz stare mapy pokazują, że szlaki wędrowek pielgrzymów biegną nawet z Polski. Najbardziej wytrwali pielgrzymi po nawiedzeniu Santiago docierali do Cabo Finisterre (Przylądek Finisterre), nad wybrzeże Oceanu Atlantyckiego, uznawanego ówczasem za „kraniec Ziemi”. Muszle zbierane na galicyjskim wybrzeżu, oddalonym od Santiago o kilkadziesiąt kilometrów, miały dla pielgrzymów stanowić dowód odbytej pielgrzymki. Ruch pielgrzymkowy miał swój szczyt w XII w. Powstanie granic państwowych w XV w. oraz reformacja spowodowały zmniejszenie intensywności ruchu pielgrzymkowego. Do ponownej popularności szlaku przyczyniły się m.in. dwie wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II w Santiago de Compostela w latach 1982 i 1989².

W 1987 roku Rada Europy powołała do życia pierwszy Europejski Szlak Kulturowy, który w 1993 roku został wpisany na listę światowego dziedzictwa UNESCO. Odwoływał się on do istniejących średniowiecznych dróg wiodących do Composteli. Początkowo w Hiszpanii, a w następnych latach m.in.: we Francji, Niemczech, Włoszech, Austrii i Szwajcarii, pojawiły się, jak dawniej, drogowskazy z motywem muszli św. Jakuba. W różnych krajach znak ten występuje w nieco zmienionej formie i kolorach, jednak zawsze jest łatwy do rozpoznania jako muszla św. Jakuba, której promienie zbiegają się w jednym punkcie – celu wędrowki.

Historię projektu Europejskich Szlaków Kulturowych rozpoczyna przedstawiona w styczniu 1984 roku Rekomendacja (nr 987) Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy. Zaproponowano w niej koncepcję powołania europejskich szla-

¹ M. Czekański, K. Burski, *Drogami św. Jakuba*, Wyd. M., Kraków 2010.

² S. Burdziej, ks. W. Miszewski, P. Rochman, *Droga św. Jakuba*, Toruńskie, Wyd. Diecezjalne, Toruń 2004.

ków, które miałyby podkreślać europejską wspólnotę kulturową. Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy postanowiło powołać specjalną Radę ds. Programu Europejskich Szlaków Kulturowych. Opracowała ona i powołała do życia Europejski Szlak Pielgrzymkowy. Pod koniec lat 80. XX w. Rada Europy rozpoczęła realizację projektu pod nazwą Europejskie Szlaki Kulturowe.

Sprecyzowano także, co oznacza pojęcie „Europejski Szlak Kulturowy”. I tak, winien on przebiegać przez więcej niż jeden kraj lub region, być zorganizowany wokół tematu określonego aspektami historycznymi, artystycznymi czy społecznymi dotyczącymi spraw Europy.

1. Oznaczenie i infrastruktura Dróg św. Jakuba

Na całej długości, szczególnie na terenie Hiszpanii, szlak *Camino de Santiago* jest bardzo dobrze oznakowany. Oznaczony jest żółtymi strzałkami, a czasem także dodatkowo ustalonym przez Radę Europy symbolem żółtej muszli na niebieskim tle lub kamieniami milowymi z muszlą. W przypadku rozstajów szerszy brzeg muszli wskazuje właściwy kierunek marszu.

Cała infrastruktura, taka jak: schroniska, sklepy, poczty, znajduje się tuż przy szlaku; z reguły nie trzeba zbaczać nawet o krok. Wzdłuż szlaku znajdują się też schroniska prowadzone przez lokalne społeczności, parafie, stowarzyszenia oraz władze samorządowe. Co roku powstają nowe, także prywatne.

W Polsce istnieje wiele Dróg św. Jakuba, a właściwie jedna droga składająca się z wielu etapów, które łączą się ze szlakami w innych krajach, prowadząc pielgrzymów do katedry w Santiago.

Większość tras jakubowych pokrywa się z pieszymi i rowerowymi szlakami wytyczonymi niegdyś przez PTTK i inne organizacje, tyle że teraz sięgnięto do religijnych korzeni tras, skorygowano je, włączając więcej obiektów sakralnych. W trakcie wędrówki można poznawać nie tylko kościoły, muzea, zamki i pałace (dziedzictwo polskie, krzyżackie i niemieckie), szlaki wiodą bowiem także przez parki narodowe i krajobrazowe, rezerваты przyrody i geologiczne (Wielkopolski Park Narodowy, Bory Dolnośląskie).

Pierwszym odcinkiem, który został odtworzony i uroczystie otwarty 24 lipca 2005 roku, była Dolnośląska Droga św. Jakuba wiodąca od Głogowa przez Jakubów (średniowieczny ośrodek kultu św. Jakuba) do Zgorzelca, gdzie łączy się ona z niemieckim szlakiem św. Jakuba (Ekumeniczny Szlak Pątniczny). W dalszej kolejności powstawały:

- Wielkopolska Droga św. Jakuba z Poznania do Gniezna oraz Droga Żytawska ze Zgorzelca do Pragi;
- pierwszy odcinek Drogi Polskiej z Olsztyna do Gietrzwałdu, który został przedłużony do Torunia, a następnie do Trzemeszna;

- odcinki Drogi Lubuskiej wiodącej z Murowanej Gośliny do Słubic, Drogi św. Jakuba *Via Regia* prowadzącej z Góry Świętej Anny do Zgorzelca, Drogi Lęborskiej z Sianowa przez Lębork do Smołdzina, Drogi Jeleniogórskiej *Via Cervimontana* z Jeleniej Góry do Lubania, Ślązańskiej Drogi św. Jakuba prowadzącej ze szczytu góry Ślęza do Środy Śląskiej, Nyskiej Drogi św. Jakuba z Głucholaz przez Nysę do Skorogoszczy oraz Małopolskiej Drogi św. Jakuba z Sandomierza do Krakowa.

W fazie projektu znajduje się jeszcze m.in. Pomorska Droga św. Jakuba oraz Śląsko-Morawska Droga św. Jakuba. W efekcie w latach 2004–2009 w Polsce wytyczono ponad 1700 km oznakowanych odcinków *Camino de Santiago*. Często kierowano się bliskim rozmieszczeniem kościołów dedykowanych św. Jakubowi, które mogły w dawnych wiekach pełnić funkcję kościołów stacyjnych szlaku pątniczego. Brano również pod uwagę znaleziska muszli małży.

2. Ślązańska Droga św. Jakuba

Szlak oznakowany jest w terenie, podobnie jak w pozostałych krajach, żółtymi strzałkami wskazującymi cel – Santiago de Compostela – oraz znakami żółtej muszli na niebieskim tle. Aktualnie oznakowanie stanowią tabliczki PCV, odporne na czynniki pogodowe naklejki, a także znaki malowane farbą przy użyciu szablonów. Docelowo w miejscowościach powstaną tablice informacyjne z mapą przebiegu szlaku. Trasa ma długość 55 km i przebiega przez obszar pięciu gmin: Sobótki, Marcinowic, Mietkowa, Kostomłotów i Środy Śląskiej. Odcinek na terenie gminy Marcinowice to tylko 4-kilometrowa polna droga. Szlak ma swój początek na szczycie góry Ślęzy, następnie prowadzi przez Sobótkę do doliny rzeki Bystrzyca, po przekroczeniu której polami Równiny Kostomłotów i lasami Wysoczyzny Średzkiej dociera do Środy Śląskiej. W mieście szlak łączy się z innymi trasami *Camino de Santiago*: polską drogą wzdłuż dawnej *Via Regia* i zachodnioeuropejskim szlakiem świętego Jakuba. Po drodze znajdują się dwie świątynie św. Jakuba: kościół parafialny w Sobótce i w Ujowie w gminie Mietków.

Coraz częściej w Polsce w tworzeniu bazy materialnej dla turystyki alternatywną rolę w stosunku do jednostek samorządu terytorialnego (JST) przejmują inne podmioty i instytucje publiczne, prywatne lub społeczne. Ścieżki, trasy i szlaki turystyczne oraz pozostałe urządzenia turystyczne tworzone są obecnie przez administratorów terenu, stowarzyszenia i organizacje pozarządowe, a nawet prywatnych właścicieli, lub zlecane są do wykonania przez specjalistyczne podmioty. Wydaje się, że ta pozytywna niewątpliwie tendencja może utrwalić się na najbliższe lata, jednak pod warunkiem zachowania jednolitych standardów ich tworzenia i określania odpowiedzialności za ich utrzymanie.

Na specyfikę obszarowego produktu turystycznego wpływają zarówno komponenty, z których jest on złożony, jak i podmioty mające wpływ na jego ostateczną formę³ (Meyer, 2006). Zdecydowanie najpoważniejszą rolę w wykreowaniu i utworzeniu Ślążańskiej Drogi Św. Jakuba odegrała Fundacja Wioski Franciszkańskiej. Wraz z jednostkami samorządu terytorialnego oraz istniejącymi lub nowo powstałymi, lokalnymi stowarzyszeniami ślązańskimi utworzono i oznakowano szlak oraz wydano broszury i mapki propagujące jego istnienie i znaczenie. Liczba zaangażowanych podmiotów, logicznie sformułowane porozumienia i dobrze rozwijająca się współpraca międzysektorowa w obu gminach, w tym przypadku miały podstawowe znaczenie dla zapoczątkowania powstania tego produktu turystycznego (tabela 1).

Tabela 1
Struktura rodzajowa podmiotów prowadzących działalność z zakresu kultury, kultury fizycznej i turystyki w gminach Mietków i Sobótka

Rodzaje podmiotów	Liczba podmiotów wg sektorów	
	N	(%)
<i>Gmina Mietków</i>		
Jednostki strukturalne	3	12,5
Podmioty gospodarcze	6	25,0
Organizacje pozarządowe	15	62,5
Ogółem	24	100,0
<i>Gmina Sobótka</i>		
Jednostki strukturalne	5	4,8
Podmioty gospodarcze	57	54,3
Organizacje pozarządowe	43	40,9
Ogółem	105	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych gmin Mietków i Sobótka (2009).

Lokalizacja Drogi św. Jakuba w obszarze czterech gmin ślązańskich oprócz wymiaru historyczno-religijnego posiada również przesłanki organizacyjne oraz przestrzenne. W procesie kreowania produktu turystycznego zasadnicze znaczenie należy przypisać w równej mierze istniejącym walorom przyrodniczym oraz warunkom i możliwościom gospodarczym obszaru administracyjnego. Centralne teryny przebiegu szlaku należą do dwóch gmin spełniających podstawowe warunki do budowania i funkcjonowania obszarowego produktu turystycznego, tj.: dziedzictwo, infrastruktura, wartość dodana oraz organizacja i zarządzanie⁴.

³ B. Meyer, *Znaczenie strategii rozwoju w kreowaniu obszarowego produktu turystycznego*, w: *Gospodarka turystyczna w regionie*, red. A. Rapacz, AE we Wrocławiu, Wrocław 2006.

⁴ J. Kaczmarek, A. Stasiak., B. Włodarczyk, *Produkt turystyczny*, PWE, Warszawa 2005.

Gminy Mietków i Sobótka, ze względu na dysponowanie dwiema znaczącymi dla Dolnego Śląska atrakcjami turystycznymi (góra Ślęza, Zbiornik Mietkowski), posiadają status obszarów o wysokiej funkcji turystycznej. W różnym wymiarze, jednakże widocznie cele strategiczne rozwoju obu gmin oraz ich wydatki budżetowe ponadstandardowo ukierunkowane są na cele okołoturystyczne (tabele 2 i 3).

Tabela 2

Wielkości budżetów gmin Mietków i Sobótka, w tym z przeznaczeniem na kulturę, kulturę fizyczną i turystykę w latach 2008–2010

Lata budżetowe		Wydatki budżetowe		
		Budżet (zł)	Kultura, kultura fizyczna, turystyka (zł)	budżetu (%)
2008	Mietków	9 391 390	897 219	9,6
	Sobótka	28 603 434	1 913 650	6,7
2009	Mietków	8 881 549	672 327	7,6
	Sobótka	35 025 747	2 010 077	5,7
2010 /plan/	Mietków	13 803 060	1 546 768	11,2
	Sobótka	36 499 000	4 709 262	12,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych gmin Mietków i Sobótka.

Tabela 3

Dotacje na zadania z zakresu kultury, kultury fizycznej i turystyki w gminach Mietków i Sobótka w latach 2008–2010

Lata budżetowe		Dotacje na kulturę, kulturę fizyczną i turystykę					
		Ogółem		Jednostki strukturalne		Jednostki zewnętrzne	
		(zł)	(%)	(zł)	(%)	(zł)	(%)
2008	Mietków	897 219	9,6	494 899	55,2	402 320	44,8
	Sobótka	1 913 650	6,7	1 714 585	89,6	199 065	10,4
2009	Mietków	672 327	7,6	198 297	29,5	474 030	70,5
	Sobótka	2 010 077	5,7	1 805 486	89,8	204 591	10,2
2010	Mietków	1 546 768	11,2	1 084 068	70,1	462 700	29,9
	Sobótka	4 709 262	12,9	4 530 212	96,2	179 050	3,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych gmin Mietków i Sobótka.

W ofercie promocyjnej obu gmin ślęzańskich wyróżniającą się grupę form podejmowanych w sferze kultury, turystyki i rekreacji stanowią imprezy. Często-

króć w gminach turystycznych, takich jak Sobótka, ich liczba sięga nawet kilkudziesięciu w ciągu roku. Zazwyczaj mają one charakter okolicznościowy, sportowo-rekreacyjny, turystyczny, kulturalno-rozrywkowy lub edukacyjny. Swym zasięgiem przestrzennym najczęściej obejmują środowiska lokalne i regionalne, ale obserwuje się również takie, które posiadają rangę ponadregionalną. W większości są to przedsięwzięcia cykliczne i na stałe wpisane do kalendarza imprez gminnych, powiatowych lub wojewódzkich (tabela 4).

Tabela 4

Przedsięwzięcia imprezowe realizowane w gminach Mietków i Sobótka
według rodzaju i zasięgu

Rodzaje imprez	Liczba przedsięwzięć			
	Mietków		Sobótka	
	(N)	(%)	(N)	(%)
<i>wg rodzaju</i>				
kulturalno-rozrywkowe	14	82,4	43	56,6
turystyczno-rekreacyjne	2	11,8	18	23,7
sportowe	1	5,9	15	19,7
<i>wg zasięgu</i>				
lokalne	11	64,7	62	81,6
regionalne	4	23,5	9	11,8
ponadregionalne	2	11,8	5	6,6
Ogółem	17	100,0	76	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych gmin Mietków i Sobótka.

Inną cechą wpływającą w sposób istotny na atrakcyjność i rozpoznawalność produktu obszaru, zwłaszcza w przypadku szlaków turystycznych, jest wielkość bazy noclegowej i żywieniowej. Stanowią one najczęściej komponent uzupełniający trzonu produktu, ale – podobnie jak w układzie sieci europejskiej szlaków św. Jakuba – są jego aktywizującym elementem.

W strukturze bazy noclegowej gmin Mietków i Sobótka wyróżniono 15 obiektów noclegowych dysponujących łącznie 583 miejscami. Należy przy tym zauważyć znaczące różnice wynikające z porównania materiałów sprawozdawczych GUS i danych inwentaryzacyjnych. Zarówno w przypadku liczby obiektów, jak i liczby miejsc noclegowych rejestrowanych w gminach, występują znaczące rozbieżności wynikające z dynamicznego rozwoju bazy noclegowej w ostatnich latach. Zauważalna jest również korzystna lokalizacja obiektów noclegowych w obu gminach, położonych w bezpośrednim sąsiedztwie szlaku lub w niedalekiej odległości od niego (do 10 km). W układzie relacyjnym wartości wskaźników w powiecie i wo-

jewództwie są znacząco niższe w porównaniu z gminą Sobótka i zbliżone do wykazywanych w gminie Mietków. Rzeczywistą wielkość bazy noclegowej w gminach przedstawiono w tabeli 5.

Tabela 5

Rzeczywista wielkość bazy noclegowej gmin Mietków i Sobótka
w układzie relacyjnym

Zasięg przestrzenny	Wielkość bazy noclegowej			
	obiekty	miejsca	miejsca na 100 mieszk.	miejsca na 1 km ²
Woj. Dolnośląskie	736	48 526	1,69	2,43
Powiat Wrocławski	13	705	0,65	0,63
Gmina Mietków	0 (2)*	0 (38)*	0,0 (0,99)*	0,20 (0,63)*
Gmina Sobótka	5 (13)*	253 (545)*	2,03 (4,38)*	1,86 (4,01)*

* w nawiasach podano wartość wskaźników rzeczywistej liczby obiektów i miejsc noclegowych, określonej w badaniach terenowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (2009) oraz badań terenowych.

Podsumowanie

Sieć Dróg św. Jakuba jest już obecnie ważnym elementem produktu turystycznego wielu gmin i obszarów Dolnego Śląska. Nie tylko uatrakcylnia i promuje ich walory, ale również staje się przyczynkiem dla aktywizowania lokalnych społeczności. W obserwowanych gminach ślązańskich zauważa się w ostatnich latach kilka istotnych zmian wynikających bezpośrednio lub pośrednio z utworzenia w ich obszarze Ślążńskiej Drogi św. Jakuba. Do najistotniejszych z nich należy zaliczyć:

- aktywizowanie i integrowanie się społeczności lokalnych obu gmin w oparciu o działania nad konceptualizacją oraz techniczną oprawą szlaku;
- powstawanie nowych i rozwój istniejących organizacji społecznych wpisujących w swej działalności statutowej zadania proturystyczne;
- zdecydowane zintensyfikowanie częstości kontaktów i współpracy międzysektorowej w kontekście tworzenia obszarowego produktu turystycznego;
- zwiększenie przez JST wsparcia finansowego i merytorycznego dla inicjatyw okołoturystycznych;
- kreowanie i tworzenie uzupełniających dla Ślążńskiej Drogi św. Jakuba komponentów obszarowego produktu turystycznego;
- odchodzenie od przypadkowych i niezwiązanych z terenem produktów „kiczowatych”;

- natężenie działań promocyjnych podmiotów funkcjonujących w obu gminach, a przez to wyższą rozpoznawalność i identyfikację obszaru;
- wzrost znaczenia funkcji turystycznej obszaru poprzez działania powiększające możliwości recepcyjne i wypoczynkowe gmin.

THE IMPORTANCE OF THE PILGRIMAGE ROUTE OF ST. JAMES IN DEVELOPING A TOURISM PRODUCT ZONAL SELECTED COMMUNITIES OF ŚLĘŻA

Summary

The article presents the importance of the route St. James in building and operating a tourism product municipalities of Ślęża. Activity of local governments, businesses and NGOs municipalities Ślęża – Zona: Sobotka, Marcinowice, Mietków, Dzierzoniów and Niemcza for tourism and recreation, among others, contributed to initiate and create Ślęża Way St. Jacob. Definitely the most important role in the creation and establishment of the trail has played a foundation of the Franciscan Village. Location in the four municipalities of Ślęża, in addition to historical and religious dimension, it also has the organizational and spatial conditions. The central part of the course of the route are the two communities meet the basic conditions for building and operation of area tourism product.

Translated by Mariusz Soltysik